

Kľúčový rok

Je veľmi pravdepodobné, že rok 2025 môže byť rokom zmien a kľúčových rozhodnutí. Dianie za ostatné mesiace nielen na domácej, ale aj na zahraničnej scéne jednoznačne naznačuje, že slovenské agropotravinárstvo bude čeliť viacerým zásadným výzvam. O náladách domácich producentov potravín na prelome rokov a ich prioritách pre ďalšie obdobie sme sa rozprávali v novoročnom rozhovore s predsedom Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory (SPPK) Andrejom Gajdošom.

- Vľajšiemu roku dominovala téma drahých slovenských potravín a názorom, ako znížiť spotrebitelské ceny. Ako sa Vy, ako predseda SPPK, pozeráte na túto tému? Sú snahy vlády SR o zníženie cien potravín reálne?

Ceny potravín nás zamestnávajú už mesiace. Spotrebitelov pri pohľade do svojich peňaženiek a nás, producentov, pri pohľade na rastúce výrobné náklady, výšku odbytových cien a úroveň vzťahov medzi výrobcami potravín a ich nákupcami. Téma cien potravín bola dominantná v predvolebných kampaniach, je preto prirodzené, že v nej politici pokračujú aj po voľbách v snahe udržať záujem spotrebiteľa – voliča a zrealizovať bod z predvolebného programu.

Ja sa na to pozerám z pohľadu aj prvovýrobcov a aj spracovateľov a to tak, že znižovanie cien potravín je dôležitá téma, ale prichádza v nesprávny čas pre producentov potravín. Na strane poľnohospodárov a potravinárov bude veľmi náročné znížiť náklady na výrobu potravín v čase, keď všetky ostatné vstupy súvisiace s ich výrobou idú od nového roka hore. V minulom roku sme spolu s obchodníkmi absolvovali tri stretnutia s predsedom vlády SR a jedno samostatné stretnutie. Na každom z týchto diskusií sme vysvetľovali, že napríklad potravinárske firmy nemajú dostatočný manévrovací priestor na to, aby zvýšené náklady o transakčnú daň alebo upravenú DPH utlmili vo vlastných prevádzkach. Aj my sme zvedaví, ako sa od januára 5% DPH prejaví na cenovkách potravín a ako dlho budeme prípadné zníženie cien vnímať. Ved' len napríklad mliekarenský priemysel odhadol zvýšené náklady z titulu transakčnej dane o 2,2 mil. eur.

- Tlak na znižovanie výrobných nákladov je citelný a bude pokračovať aj preto, že prichádza zákon o cenách a nový obchodný reťazec, ktorý už koncom roka 2024 odštartoval masívnu reklamnú kampaň avizujúcu ponuku super lacných potravín.

Áno, to sú ďalšie dva faktory, ktoré budú našim firmám „dýchať na krk“ a ktoré idú proti výrobe slovenských potravín za rozumné ceny – teda za ceny pokrývajúce výrobné náklady a umožňujúce aspoň nejakú mieru zisku a investovania do prevádzok a zamestnancov. Zákonom o cenách chce štát zviditeľniť lacné potraviny v obchodoch. My sme už v polovici septembra v rámci medzirezortného pripomienkového konania tento návrh zákona skritizovali a žiadali sme ho stiahnuť z ďalšieho legislatívneho procesu. Okrem iného sme poukazovali na to, že zriadenie cenového porovnávača spustí „cenovú vojnu“ medzi jednotlivými obchodnými reťazcami a zvýši tlak obchodníkov na znižovanie odbytových cien potravín u dodávateľov. Je nutné zdôrazniť, že každé znižovanie cien so sebou prináša riziko znižovania kvality potravín ponúkaných spotrebiteľom na slovenskom trhu. Navyše, zriadenie štátneho webového sídla na porovnávanie cien potravín bude najväčším a najvýhodnejším marketingovým nástrojom obchodných reťazcov, pretože nebude platený zo zdrojov obchodných reťazcov, ale zo štátneho rozpočtu.

- Predpokladáte, že spotrebiteľ bude v budúcom roku ešte viac nakupovať podľa ceny ako podľa pôvodu potraviny?

Rozhodne áno. My neradi počúvame reči o tom, ako sa mení nákupné správanie spotrebiteľa v prospech slovenských potravín. To je zavádzanie, nakoľko to ani my tak, žiaľ, nevnímame. Ani na skladbe ponúkaných potravín v obchodoch a ani nedávna inflácia nás neutvrdzujú v tom, že by sa zákazník zmenil. Pre Slováka je pri nákupe potravín stále najdôležitejšia cena. Aj prieskumy GfK ukazujú, že viac ako 60 % spotrebiteľov pri nákupe potravín podrobne sleduje ceny v rôznych obchodoch a nakupuje tam, kde je to najvýhodnejšie. Potraviny sa na Slovensku predávajú najmä v akciových cenách (na úrovni 70 %), čo znamená enormný tlak obchodu na znižovanie odbytových cien potravín u dodávateľov.

- Čo by v tejto situácii najviac pomohlo?

Výrobcovia potravín na Slovensku nemajú vytvorené vhodné podnikateľské prostredie na kumulovanie primeraného zisku a investovanie do zvýšenia konkurencieschopnosti. Roky u nás neexistuje systémová podpora potravinárskej výroby na Slovensku zo strany štátu. Ide o obrovský problém, ktorý postupne utlmuje domácu potravinársku výrobu. Našou hlavnou prioritou v oblasti potravinárskeho priemyslu pre rok 2025 bude to, aby sa zrealizovala štátna pomoc pre potravinárov, po ktorej už tak dlho voláme. Financovanie spracovateľského priemyslu s odhadovaným investičným dlhom na úrovni 1 mld. eur musí byť trvalé a finančne mimoriadne hmatateľné. Len za takýchto podmienok môžu slovenské potravinárske firmy ustáť tlak na znižovanie odbytových cien pri rastúcich nákladoch na vstupy a cenovom boji o zákazníka medzi samotnými obchodnými reťazcami. Druhým, trhovým nástrojom, by mohla byť skutočná orientácia spotrebiteľov na domáce slovenské produkty – tento nástroj by naštartoval celú vertikálu smerom až k prvovýrobcom. Žiaľ, ako som už uviedol, zatiaľ vnímame túto orientáciu viac menej len vo vyjadreniach v prieskumoch ako v reálne zvýšenom dopyte po našich výrobkoch.

- Pokiaľ sa podarí vytvoriť schémy štátnych pomoci pre potravinárstvo, bude to pokrok len z jednej strany. Súbežne s tým musíme naďalej pokračovať vo vzdelávaní spotrebiteľov o významne doma vyrobených potravín.

To rozhodne áno. Naša úloha sa po prípadnom schválení podpory pre spracovateľský priemysel rozhodne nekončí. Budeme pokračovať v práci s mladým spotrebiteľom. Vlni sme ukončili už 12. ročník úspešného projektu Hovorme o jedle, ktorým v podstate suplujeme činnosť štátu v oblasti znalostí o potravinách.

Častokrát sa nás aj médiá pýtajú, aký hmatateľný posun vidíme vďaka tomuto projektu. Je to ťažko zmerateľné – môžeme hovoriť o počte zapojených základných škôl. Môžeme hovoriť o počte zapojených žiakov, ktorých sú určite za 12 rokov desaťtisíce. Môžeme hovoriť o širšom publiku, ktoré projektom zasahujeme, pretože okrem žiakov sú to aj učitelia, pedagogickí pracovníci škôl, ale aj rodiny – súrodenci, rodičia a starí rodičia. Počíta sa všetko a pre nás je aj ten najmenší úspech a posun vpred dôvodom pokračovať vo vzdelávaní o potravinách.

- Aké budú nosné témy v roku 2025 v prvovýrobe? V ktorých oblastiach treba viac pridať, resp. dokončiť to, čo sa začalo v roku 2024?

Odpoveď by som rozdelil do dvoch častí. Tou prvou je finančná stabilita odvetvia a tou druhou zase klimatické zmeny a adaptácia sa na ne. Vlni sme mali v úvode roka mimoriadne náročnú situáciu, keď poľnohospodárom meškali priame platby. Mimoriadna nervozita nielen na strane poľnohospodárov, ale aj na strane bankových inštitúcií panovala práve v období, keď sa Európou prevalila vlna masívnych protestov poľnohospodárov, do ktorých sme sa úspešne zapojili aj my. V odvetví panovala nervozita a neistota z toho, či a ako zvládne Pôdohospodárska platobná agentúra administráciu platieb. Všetci veľmi dobre vieme, že hrozilo krátenie finančných zdrojov z Bruselu, pokiaľ by členská krajina nestihla vyplatiť plný objem podpôr do konca júna. Roky dozadu som stál pri zrode tejto agentúry, tak si viem veľmi dobre predstaviť, v akých náročných podmienkach sa naprávali chyby predchádzajúceho vedenia agentúry. Vďaka patrí všetkým súčasným zamestnancom PPA, že krízu ustáli a ustála ju aj agentúra ako celok pred pozorným okom Bruselu.

Túto tému sme počas celého roka intenzívne riešili a v druhej polovici roka prinášali odborné návrhy, ako zabezpečiť kontinuitu budúcej kampane, teda tejto aktuálnej. Myslím si, že sa PPA podaril zázrak, keď po viac ako jednej dekáde, odkedy sme po vzore iných európskych krajín žiadali o spustenie preddavkov, sa tieto stali skutočnou realitou.

Ale späť k Vašej otázke – v tomto roku budeme určite doladovať detaily, ktoré súvisia s vyplácaním platieb. Viac potrebujeme urýchliť najmä výplatu v druhom pilieri, ktorá vlni trochu meškala.

Pracujeme na druhej modifikácii Strategického plánu Spoločnej poľnohospodárskej politiky, kde budeme chcieť okrem iného presadiť podporu na odchov teliat či ubrať z byrokracie. Poľnohospodári čakajú na investičné výzvy, aby mohli budovať nové skladovacie kapacity, rozširovať výrobu, investovať, modernizovať a takto efektívne reagovať na potreby trhu, počasie a preferencie zákazníkov.

- Spomínali ste klimatické zmeny. Kde musíme pridať, aby boli poľné plodiny, ovocie, zelenina, vinohrady a hospodárske zvieratá viac odolnejšie pred výkyvmi počasia?

Určite pri riešení manažmentu vody. Nenadarmo sa hovorí, že voda je limitujúci výrobný faktor a v čase klimatických zmien je riešenie tejto témy zásadné. Potrebujeme v daždivých obdobiach viac vodu zadržiavať a efektívne ju využívať v suchých mesiacoch. Potrebujeme modernizovať a rozširovať závlahové systémy. Napojenie na vodu v prípade niektorých plodín je nutné, pokiaľ chceme zbierať úrodu vo väčšom množstve a lepšej kvalite. Na to potrebujeme výzvy a kvalitne pripravené projekty. Momentálne pracujeme na spoločnom dokumente spolu s krajinami Vyšehradskej štvorky ohľadne manažmentu vody. Tento dokument by sme chceli sfinalizovať do realizačnej fázy a predstaviť aj zástupcom Európskej komisie.

- Takto pred rokom panovala veľmi nepriaznivá atmosféra v rezorte. Aké sú dnes nálady domácich producentov potravín? Niektoré veci sa pohli vpred, to určite treba zdôrazniť. Chodíte po republike na rôzne diskusie, tak viete odhadnúť názorový stred medzi ľuďmi...

Nemôžeme mať ružové okuliare a tvrdiť, že všetko je v 100% poriadku. Keby to tak bolo, tak by sme neboli potravinovo nesebestačnou krajinou a z roka na rok neprepisovali rekordy obchodnej bilancie s agropotravinárskymi komoditami. Náklady poľnohospodárov sú umiernené, nervozita v regiónoch oproti minulému roku poklesla. V prípade potravinárov sa to však povedať nedá. Neustále riešia otázku zvyšujúcich sa výrobných nákladov a tlaku na znižovanie odbytových cien. Pri absentujúcej štátnej podpore bude veľmi otázne, ako sa podarí nájsť balans. Navyše, nespomenuli sme dnes ešte

tému pracovnej sily a nákladov na zamestnancov. Po zrušení odvodových úľav je tu namieste otázka, ako sa štát postaví k tejto téme.

- V závere minulého roka sme otvorili ďalšiu tému – s poľnohospodárskymi samosprávami krajín V4 sme reagovali na podpísanie obchodnej dohody Mercosur. Je pre európske poľnohospodárstvo väčšie riziko dovoz potravín z oblasti Mercosuru (Uruguaj, Paraguaj, Brazília a Argentína) alebo produkty z Ukrajiny?

Obe oblasti predstavujú obdobné riziko. V oboch prípadoch sa k nám budú dovážať produkty vyrobené pri nižších výrobných štandardoch a tovar z oboch regiónov bude pre naše potraviny veľkou cenovou konkurenciou. Ja sa nestotožňujem s predstavou, že si naši spotrebitelia budú vyberať medzi slovenskou kvalitou a potravinami z tretích krajín, ktoré sú lacné, no plné rastových hormónov, pesticídov a vyrobené na miestach po odlesňovaní. Ja si svoje zdravie vážim nadovšetko a verím, že aj pre množstvo našich spotrebiteľov sú rôzne civilizačné ochorenia mementom v tom, aby zvažovali, odkiaľ a čo konzumovať. Aj preto sa pridávame k občianskej iniciatíve „STOP FAKE FOOD: ORIGIN ON LABEL“, ktorej cieľom je vyzbierať milión podpisov naprieč EÚ. Ak sa nám to spolu s ďalšími európskymi krajinami podarí, Európska komisia bude musieť legislatívne venovať pozornosť tomu, že Európania odmietajú dovozy potravín z tretích krajín, ktoré nie sú vyrobené podľa rovnakých produkčných a veterinárnych noriem, ako sú produkované v krajinách EÚ.

Naše zdravie si musíme chrániť a robiť všetko pre to, aby sme konzumovali kvalitné potraviny. Ved' tak, ako zaznelo na rokovaní V4 vo Vysokých Tatrách: Stojí Európskej komisii zisk z Mercosuru vo výške asi 4 mld. eur za to, aby ohrozila zdravie Európanov? Na to nech si odpovie každý sám.